

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KİŞİ VE KUTSAL

Giorgio
Agamben'in
önsözüyle

**SIMONE
WEIL**

Türkçesi:
Orkun Elmacıgil

DÜŞÜNCE

KE
TE
BE

ISBN: 978-605-7949-25-7

© 2018 Ketebe Kıtıp ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 111

Düşünce

Editör

Hümeıra Çalışkan

Kapak

Harun Tan

Düzetli

Cihan Aldık

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

Şubat 2019
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Matsıs Matbaa Hizmetleri

San. ve Tic. Ltd. Şti

Sertifika No: 40421

Tevfik Bey Mah. Dr. Ali Demir Cad.

No: 51 Sefaköy Küçükçekmece /

İstanbul Tel: 212 624 21 11

Kitabın orijinal adı; *La personne et le sacré*

Kişi ve Kutsal

(Giorgio Agamben'in önsözüyle)

SIMONE WEIL

TÜRKÇESİ
ORKUN ELMACIGİL

KETEBE

Simone Weil

Simone Weil 3 Şubat 1909'da Paris'te, Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Çocukluk yıllarından itibaren siyasi faaliyetlerle doğrudan ilgiliydi ve Rusya'daki komünist devrimin öğretilerini benimsemişti. 1928'de Fransa'nın en önemli üniversitelerinden biri olan École Normale Supérieure'e (Yüksek Öğrenim Okulu) girdi ve 1931'de felsefe bölümünden mezun olarak, Puy-en-Velay'daki bir lisede öğretmenliğe başladı. Bu yıllarda komünist çevrelerde çokça tanınan *La Critique Social (Toplumsal Eleştiri)* dergisinin çıkarılmasına katkıda bulundu. 1933 sonunda, Sovyet Rusya'daki Stalinist rejimden kaçan Leon Troçki'nin evlerinde kalması için ailesini ikna etti. 1934'te öğretmenliği bırakarak işçilerin durumunu daha yakından müşahade etmek üzere madenlerde çalışmaya başladı. Ertesi yıl Renault fabrikalarında işe girdi. Kötü çalışma ve yaşam koşulları zaten kırılğan olan sağlık durumunu daha da kötü etkiledi. 1936'da İspanya İç Savaşı'na anarko-sendikalistlerin safına katıldı. 1930'ların ikinci yarısında manevi bir dönüşüm yaşayarak Katolik inancını seçti. Uzun yıllar boyu çektiği fiziksel sıkıntılar, kendi deyimiyle tabiatüstü bir tecrübe yaşaması ve Tanrı'nın varlığını anlamasına vesile olmuştu. 1940'ta Paris'in işgalinin ardından ailesiyle Marsilya'ya yerleşmek durumunda kaldı. Ardından Londra'daki Özgür Fransa Grubu'na katıldı ve burada en önemli eseri *l'Enracinement (Köksüzleşme)*'i yazmaya başladı. Eserini tamamlayamadan, 24 Ağustos 1943'te geçirdiği kalp kriziyle hayatını kaybetti.

Orkun Elmacıgil

1990 yılında Üsküdar'da doğdu. Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Halen EHESS Paris'te (Paris Sosyal Bilimler Yüksek Enstitüsü) lisansüstü eğitimine devam ediyor.

İçindekiler

Çevirenin Önsözü / 7

Giorgio Agamben:
“Hukukun ve Kişinin Ötesinde” / 11

Kişi ve Kutsal / 23

Çevirenin Önsözü

Kişi ve Kutsal Simone Weil'in yine Ketebe Yayınları'ndan yayımlanan *Allah Aşkı Üzerine Düzensiz Düşünceler* kitabının ardından çıkan ve tarafımdan yapılan ikinci çevirisi. Simone Weil'in felsefesi ve fikir dağarcığını ortaya çıkaran eşsiz üslubu, öncelikle bir çevirmen ardından da bir okuyucu olarak zihin açıcı olmaktan da ziyade, bir manevi sohbeti dinliyormuş, hikmetli bir bilgenin dizinin dibinde tecrübelerine kulak misafiri oluyormuş hissini veriyor. Ne anlatırsa anlatsın, anlattıklarının Türkçenin havsalasına ve ruhuna denk düşen bir yanı olması hasebiyle, çevrilen metinlerin makus talihi olabilecek mana kaybına uğramıyor, aksine Türkçeden içre pekişiyor.

Bizim düşünce havzamızın dostu olmuş Weil'i yaşadığı çağın felsefi temayülünün, dünyanın ruhunun oldukça dışında, aykırı denebilecek bir yerde durduğundan ötürü Batı felsefesi tarihi içinde bir yere oturtmak da oldukça zor. Hızın ve şiddetin tüm ilişkilere sindi-

ği, İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'yı tarumar ettiği, düşünmenin değil daima ve takıntılı bir şekilde ileriye koşmanın salık verildiği bir zamanda, Weil insanlığın kurtuluşunun durup bakmak olduğunu, sükût içindeki tefekkürün ehemmiyetini anlatıyordu. Max Weber'in meşhur tabiriyle “dünyanın büyüsünün bozulduğu” bir çağda yaşıyorduk, büyüsü bozulan dünya birbiriy-le didişmeyi, katliamları bir üst mertebeye taşıdı, teknolojinin yardımıyla daha büyük ölümleri ve yıkımları daha kısa zaman ve mekâna hapsedebilir hale geldi.

İşte hızın bizi bıraktığı modern ve hatta modern sonrası durumda, Weil Batı felsefesi geleneğini topyekûn bir eleştiriye tuttu. Günün sarsılmaz görünen insan hakları, hukuk, demokrasi gibi kavramlarını şiddetli bir tenkitle reddetti.

Elinizde tuttuğunuz eser de Weil'in eleştirilerinin “kişi ve haklar” kavramları üzerine yoğunlaştığı, fakat bunun dışında da bütün Batı fikri altyapısının Bourdieu'cü anlamda *doxa*'lara, -gerçeğin hatalı yorumlarına dayanan ön kabul ve eylemlere- dayanan veçhesinin tenkit ve tahlil edildiği bir nizam üzerine kurulu.

İnsanlığın totaliter rejimler ile üstü örtük bir cehaleti temsil eden liberalizm arasında ezildiği çağda derin ve enfüsi bir çıkışı arayan Simone Weil şüphesiz günümüz şartları içinde de layıkıyla anlaşılmayı bekliyor. Martin Heidegger'in “dünyaya fırlatılmışlık” (alm. *Geworfenheit*) mefhumuyla açıklamaya çalıştığı, teknoloji ve iletişim şartları günden güne yeni bir zirveye çıkarken içinde bulunduğumuz ahvalin ıssızlığını yırtabilmek, kendimiz üzerine sükût içinde bir

tefekkür halindeyken meselelerimiz üzerinde sahih bir kalabalığa ve farkındalığa ulaşabilmek için Simone Weil fikriyatı hiç olmadığı kadar hayati bir alanı işgal ediyor. Sahih ve hayırlı bir okuma serüveni geçirebilmeniz dileğiyle.

Orkun Elmacıgil

Paris, 2018

Hukukun ve Kişinin Ötesinde
Giorgio Agamben

Simone Weil'in hayatının son yılında Londra'da yazdığı denemesi *Kişi ve Kutsal*, iki sebepten ötürü hâlâ kafamızı karıştırmayı sürdürüyor. Bunlardan birincisi, aradan neredeyse yarım asır geçmesine rağmen güncelliğini koruyan bir şekilde “kişi” kavramına getirdiği eleştiridir. Yine güncelliğini korumakta olan ikinci sebep ise kurumların, hukukun ve demokratik özgürlüklerin ötesinde kendi manasını ve faydasını kaybetmeyecek olan ilkeyi bulmak için yapılan meşakkatli ve tutkulu arayıştır. Denemeye de ismini veren, birbiriyle sıkı sıkıya kenetlenip dokunmuş bu iki temel sebebi, burada birbirinden ayırmaya çalışacak olsak da, okuyucu unutmamalıdır ki, bu iki kavram Simone Weil düşüncesinde birbirine mündemiçtir. Simone Weil giriş kısmında “Modern düşünce cereyanı bireycilikten bahseder” diyerek esasen bugün neredeyse unuttuğumuz ve fakat ahlâki ve siyasi havsalamızı etkilemeyi sürdüren “kişi” kavramını tadil etmek iddiasındadır. Bu kavrama itiraz etmek için de iki ayrı planı izler: İlk olarak şahıs kavramı kutsal olandan

alışılmış bakış açısının aksine müstesna bir tersinden okumayla radikal bir biçimde ayrılmalı, kişilikte kişinin kendisi hariç her şeyin kutsal olduğu gösterilmelidir. *“Burada, yoldan geçen uzun boylu, mavi gözlü biri, ruhunda bilmediğim ve belki de alelade olan düşüncelere sahiptir. Onun şahsı -ya da insani şahsı- değildir bana kutsal gelen. Kutsal, o’dur. Her şeyiyle o, gözleri, kolları, bedeni, düşünceleri ve ruhu, her şeyi.”* Bununla birlikte, Simone Weil’in yazılarının karakteristik özelliği olan maddi (bedensel) ve manevi (ruhani) olanın birbirine bulaştığı bu halde, bir insanın gözleri sadece kendiliği içinde kutsal değildir, zira *“Eğer bir kişi sadece gözler önündeyse (ç.n görünürlük alemindeyse), yalnızca onu habis yapan düşüncenin içdiş ettiği bir ruha sahip olabilir. Çocukluk çağından, ölüme kadar, işlenen tüm suçlara, ıstıraba ve yaşanmışlıklara rağmen bütün insanların kalbinin temelinde mağlup edilemez bir şekilde onları iyiliğe iten ve kötülükten sakındıran bir şeye dair bekleyiş vardır. İşte cümle alemde kutsal olan her şeyden önce budur.”*

Burada belirleyici olan, kutsalın kendilikte yer alan bir iyilik olarak değil, herkes için geçerli olan ve bizi iyiliğe iten bekleyiş olarak tanımlanmasıdır. Burada kişi kavramına getirilen katıksız eleştiri doğrudan hukuk alanına değgin bir eleştiri olur. Bütün insanlar için bu katıksız ve aynı zamanda adaletsiz bekleyiş, onları iyiliğe iten yegâne etmendir. “Hz. İsa’nın ‘Onlar niçin bana kötülük yapıyorlar?’ yakarışı” esasında sübjektif hukukun yasal kaidesinin mutlak bir karşıtıdır ve Weil için İnsan Hakları Bildirgesi’nin oluşturduğu hukuki geleneği sigaya

çekecektir: “1789’daki insanların tüm dünyaya haykıracağı ‘hukuk’ kavramı, pervasızca tüm seslerin merkezine konulmuştur.”

İşte bir Roma buluşu olan ve Antik Yunan’ın reddettiği bu “hukuk” mefhumu, Simone Weil düşüncesinde yalnızca “bölümlendirme, alışveriş ve nicelik” kavramlarına dayanmaz. Aynı zamanda güç üzerine inşa edilir: “Hukuk’un sesi adilâne talebi desteklemekle kaim değildir, bu sese kulak verildiğinde görülür ki, güç çok uzakta değil, aksine hemen bu sesin ardında onu denetlemektedir ve güç olmaksızın hukuk kadük kalacaktır.”

Simone Weil’in öncüsü olduğu eleştiri, birkaç yıl sonra Hannah Arendt tarafından geliştirilecek ve hukuk mefhumu aynı açıklıkla *Totalitarizmin Kaynakları* kitabının dikkat celbeden bir isme sahip *Ulus-Devlet’in Çöküşü ve İnsan Haklarının Sonu* bölümünde tenkit edilecektir. Bugün de her zamankinden daha fazla görünür hale gelen göçmenler ve mülteciler sorunu sathından bakılırsa, hukuk ve temel hakların onu destekleyecek bir güç (iktidar) olmaksızın hiçbir anlamı yoktur: “Üzerinde mutabık kalınmış bir kişi -yahut insan- varlığı üstüne bina edilen insan hakları kavramı ilk kez tüm vasıflarını, meskûnu olduğu memleketlerini dahi kaybetmiş insanlarla karşılaşınca çökmüştür.”¹

Hukuk, yalnızca gücü ihtiva etmez aynı oranda aşkı da kendinden kovar. “Gerçekten duymaya kâmil bir insana, ancak ‘Bana yaptığın şey adilane değildi’ der

1 Hannah Arendt, *Les Origines du Totalitarisme*, Paris, Gallimard.

isek ruhunun dikkatini çekebilir ve ondaki aşkı uyandırabiliriz. İşbu söylediğimiz ‘Senin bunu yapmaya hakkın yok...’, ‘Benim haklarım var...’ gibi soğuk bir cümle değildir. Bu soğuk hukuki cümleler ise yalnızca insanın ruhundaki savaştan tarafı uyandırır. Hukuk mefhumu merkezine hiçbir iyilikseverlik yahut kalenderliğe yer bırakmayacak şekilde toplumsal çatışmayı almıştır.”

Kişinin hukukla olan ilişkiselliği sürekli çağrıştırılırken (“*hukukun doğası kendi devamlılığını ve kişi üstünden sağlar*”) Simone Weil denemesinin sonlarında Hristiyan ilâhiyatının da yardımıyla iki alanı kendi tahakkümü ve karşı konulmaz üstünlüğü için kalıtsal olarak birleştiren bu ikircikli soy kütüğüne (fr.*généologie*) geri dönmek durumunda kalmaz. Biliyoruz ki Roma hukuku *persona* kavramını tiyatrodan almıştır. Trajedi ve komedi eserlerinde aktörlerin ellerinde yüzlerine tuttukları maskeler yer alır. Hukukçular da, özneyi bedenden kopararak bu teatral maskeleri dönüştürmüşler ve geçerli hukuksal eylemlerde bulunma salahiyetine sahip bir “hukuki kişi” oluşturmuşlardır. Bu noktada bir *persona*’ya sahip olmak ya da olmamak (*personam habere* ya da *non habere*), bizim insan olarak (*homo*) var olmamıza bağlı değildir. Aksine burada muteber olan hukuki eylemlerde bulunabilme salahiyetidir. (Örneğin kölelerin, aile reisine kayıtsız bir bağlılığı olan çocukların ve kadınların hukuki kişilikleri (*persona*), yoktur -*personam non habere*- konumdadırlar). Yaşayan yahut ahlâki kategori içinde yer alan biri olarak bireyin kendi konumunu ifade ederken, hukuki bir maskeye bürünmesini sağlayan mo-

dern hukuksal rol kesmenin aşılması güç tezatlar doğurması hiç de şaşırtıcı değildir.

Boethius'un hukuki ve teatral bir kavramı teslis teolojisine tevil etmesi de bu andığımız tezatlar kadar bir karmaşıklığa neden olmuştur. Antik Yunancadan gelen ve yine Yunan teologların kutsal varlıkları (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) tanımlamasında kullanılan *hypostasis* kavramına Latin dilinden bir karşılık bulmaya çalışırken, Boethius kökeni tiyatrodan gelen bir terime müracaat eder: *persona*.

Boethius *Contre Eutychés* kitabında bu mefhum için şunları yazacaktır. “*Persona* kelimesi, komedi ve tragedya oyunlarında sahnedeki aktörün elinde tuttuğu maskeden gelir. Bu sebeple Latince de insanlar-bireyler, “*persona*” kelimesiyle isimlendirilmiştir. Bununla birlikte Yunanlılar ise daha yerinde bir ifade olan ve kişiliğin cevherini de içine alan bir temel anlamı ifade eden *hypostasis* kelimesini kullanmaktadırlar. Bu noktada biz ise güncel ifade olan *persona*’yı korumak ve onu Yunanların tam da *hypostasis* dediği kavramı tercüme etmek için kullanacağız.”

İlk bakışta ehemmiyetsiz gibi gözüken çeviriyle alakalı bu karar esasında dogmatik muhakemenin içinde kristalize olmuş ve sorunsallaşmış, “Tek Cevher/Üç Kişi” kavramsallaştırması, teslis inancı üstünde bitmek tükenmek bilmeyen münakaşalara ve derin tartışmalara sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda yine bu seçimle modern öznenin birbirine karşıt kavramsallaşturmalar olsa da teatral kişiliği, hukuki süjeyi ve teslis ilkesine ait olan şahsiyeti birbirine yaklaştıran sorunlu karakteri de ortaya çıkar.

Simone Weil da bu denemesinin sonuna modern öznenin bu problematiği barındıran teolojik kökenlerine değinecektir: *“Mutlak mevcudiyete haiz kişi (şahıs) kelimesi doğru bir yorumla sıklıkla Tanrı’ya isnat edilmiştir. Fakat Hz. İsa’nın kendini Tanrı’ya bir insan-ı kâmil örneği olarak sunduğu ve Tanrı’nın ona uymamızı buyurduğu andan itibaren artık yalnızca bir kişiden yahut şahsiyetten bahsetmiş olmayız aksine bu kişiden azade bir buyruk haline gelir: ‘Güneşi hayrın ve şerrin üstüne doğuran, yağmuru haklının ve haksızın üstüne bereket olarak yağdıran Babanın evladı ol.’ İşte bu kişiler üstü ve kutsal buyruk, bizler için adaletin, doğruluğun ve güzelliğin timsalidir. Zaten bu buyruğun yüceliğinden aşağıda olan hiçbir şey, davası için ölmeye hazır olan bir adama verilemezdi.”*

İşte bu esnada da, okuyacağımız denemenin ikinci yazılış gayesi kendini açığa serer: modern toplumun kurumlarının sınırlarını çizip, onları ıslah edecek ilkelerin arayışı. Bu saik ile yazılan cümleler kendini hiç sakınmayacaktır: *“Hukuku, kişileri ve demokratik özgürlükleri koruma maksadıyla oluşturulan kurumların da üstünde; yaşadığımız bu ‘çağdaş’ hayatın içinde ruhlarımızı adaletsizlik, yalan ve habaset ile bozguna uğratan hataları ortadan kaldırmak için yeni kurumları keşfetmek durumundayız. Onları keşfetmek zorundayız zira hakikatinden kuşku duymadığım fakat onlara dair bir malumatımızın kalmadığı, unuttuğumuz kurumlardan bahsediyorum.”*

Bu cümlelerde somut ve mümkün bir reçetenin sunulamamış olmasıyla Avrupa toplumunun içine

düştüğü hastalığın ve bunalımın çağına göre en çok farkında olan ve muhtemelen de en parlak zihni olan Simone Weil'in en ivedi ve hayati motifini ve bir o kadar da zayıf görülebilecek düşüncesini görürüz. Şüphesiz o yıllarda hiçbir şuur Avrupa'nın siyasi gidişatını görüp, bu gidişata Marksizm ve işçi hareketinin çelişkilerinden, demokratik kurumların topluma uyumsuzluğundan, Nazizm'in önlenemez yükselişinden ve Bolşevizm'in tiranlığa dönen yozlaşmasından azade kalarak bir tanı sunacak olan Simone Weil kadar özgür değildi. Onun dışında hiç kimse bugün de sonuçlarını tüm çıplaklığıyla gördüğümüz teknolojik ve bürokratik mekanikliğe açık bir reddiye yazamadı.

Simone Weil'in *Kişi ve Kutsal*'da hukuk ve kişi kavramlarının ve insan hakları teorisinde bu iki kavramın birbirleriyle olan yakışksız bağıntısının yetersizliğinin altını çizerken, bu kavramları tebdil etmek için yazdığı diğer metinlerinde (*L'Enracinement*, *L'Etude pour une declaration des obligations envers l'être humain*) kullandığı "yükümlülük," "sorumluluk", "itaat" ve "cezalandırma" mefhumlarının simetrik olarak birbirlerine karşıt olsalar da bir aynılık içre, hukuki düzenin içine düştüğünü görememesi de şaşırtıcıdır. Weil, *L'Enracinement* kitabının başlangıcında yazdığı; "*Yükümlülük kavramı, ona bağlı ve göreceli olan hak kavramından daha önce gelir.*" cümlesiyle bütün hukukçuların çok iyi bildiği; yükümlülük mefhumunun hukuki düzlemde hak kavramının bir diğer veçhesi olduğu ve aynı hukuki dizgeye tabi olduğunun ayırdına varamamıştır.

Gerçek şu ki, Simone Weil düşüncesinin en başat sınıflandırması; ahlâk ve siyaset ilişkisinin hâlâ sorgulanır olduğu başka bir tecrübi alanda yatmaktadır. İşte bu tecrübenin bir ismi vardır: “mutsuzluk”, “takdire şayan, *Cahiers* kitabında yer alan ve başka dillere tercümesini bulamayacağımız o kelime.” Mutsuzluk, acı ve ıstırapla koştur bir şekilde anılacak olsa da şüphesiz onlardan çok daha fazlasıdır. “Mutsuzluk apayrı bir şeydir acının sathında. O, basit acılardan beridir. Mutsuzluk ruhu kuşatır ve onu kendi mührüyle en derininden damgalar. Bıraktığı bu iz köleliğin mühründendir.” Bizi hayata bağlayan cümle nedenin yok olduğu, kendimizi köksüz ve takatsiz hissettiğimiz bu hal, yoksunluğun en şamil halidir. Bu, Tanrı tarafından tamamen terk edilmiş olma hissinin karanlık ve budala bilincidir.

Bununla birlikte, Weil’da yalnızca mistik ve aşkın bir deneyim yaşanmaz, aynı zamanda kategorik olarak felsefi alana tekabül eden deneyim de görünürdür. “İnsani bir hayatın en büyük gizemi çekilen acılar değil, mutsuzluktur.” Simone Weil’a göre; eğer ki düşünceler sebatkâr ve karşı konulmaz bir tefekkür ile tanımlanıyorlarsa, ona ulaşmak nâmümkün olsa dahi, mutsuzluk bu imkânsızlığın ta kendisidir. Bu bağlamda, Simone Weil felsefesinin, Epikür felsefesinin simetrik bir karşıtı olarak görebiliriz: Epikür için, insan; acıları inkıtaâ uğradığı vakit insan olur, Weil ise tam tersine insanı bütün hevâ ve hevesin yok olduğu biricik andan itibaren başlatır. Aynı şekilde, Epiküre göre acıların bitişine dair yaşanan deneyim bizi var olmaktan ve dostluktan bir küçük saadet duyacağımız eşığe taşır. Weil için ise, mut-

suzluğun koşulsuz şartsız kabulü bizi yaşamla yahut enerjiyle muhtevası ve şekli bozulmamış tecrübenin ötesindeki eşiğe taşıyacaktır. Yani, Weil için siyaset ve etik, -yine kendisinin isim veremediği- bu eşiğe varmadan fikir sahamızda yer alacak şeyler değildir.

Kişi ve Kutsal

“Beni ilgilendirmiyorsun.” Bu bir insan evladının, bir diğere zulüm cürümü işlemeksizin ve de adaleti yaramaksızın kurabileceğı bir cümle değildir. “Zatın beni ilgilendirmiyor.” İşte yakın dostlar arasında müşfik bir ilişkinin kurulması, alıngan olan tarafın hırpalanmaması için kurulması gereken asıl cümle budur. Aynı zamanda kendimizi de çokça alçaltmadan “Zatının bir önemi yok” diyebiliriz ve lakin “Benim bir önemim yok” cümlesini kullanmayız.

Bu örnek, bireyci olarak adlandırılan modern düşünce kuramının batıl yönünü açığa sermektedir. Ciddi bir kelime hatasıyla karşı karşıya kaldığımız bu durumda, ortada bir düşünsel hatanın olmadığından bahsetmek de zordur.

Her insanda kutsaldan bir parça vardır. Lakin o, zatıyla kaim değildir. O, onun insani (vücut) zatında değildir. O, insanın tamamıdır, kendisidir.

Burada, yoldan geçen uzun boylu, mavi gözlü biri, ruhunda bilmediğim ve belki de alelade olan düşüncelere sahiptir. Onun şahsı -ya da insani şahsı- değildir bana kutsal gelen. Kutsal, o’dur. Her şeyiyle o, gözleri, kolları, bedeni, düşünceleri ve ruhu, her şeyi. Hiçbir kuruntuyla bu hakikati zayıflatmayacağım.

Yalnızca insani şahsiyetini kutsal addetse idim, onun gözlerini oyabilirdim. Kör olurdu lakin, önceki halinden daha fazla bir insani şahsiyeti olacaktı. Yani temelde ondaki bu şahsiyete zarar verememiş olurdum.

İnsanın kişiliğine duyulan saygı, tarif etmesi oldukça zor bir mefhumdur ve bu zorluk yalnızca kelimeler sathında değildir. Mefhum üzerine birçok parlak fikir ileri sürülebilir. Amma velâkin yine de onu tam manasıyla açığa seremez, mutlak bir tarifini yapamaz, tefekkürün sessiz çalışmasıyla onu sınırlandıramayız. Kamu ahlâkının bir kuralı olarak kavranması da imkânsızdır ve her tür tiranlığa geçit verecek bir yoldur.

1789’da bütün dünyaya yayılan “hak” kavramı, kendi içinde taşıdığı yetersizliğiyle, bizim ona yüklediğimiz işlevi taşımaktan acizdir. Kişinin haklarından bahsederek bu iki yetersiz (kişi ve hak kavramlarını) mezcetmeye çalışmak bizi fazlaca ileriye taşımayacaktır.

Kendimde bunu yapma salahiyetini gördüğüm ve de hoşuma gideceği halde beni sokaktan geçen adamın gözünü oymaktan alıkoyan nedir?

Bana bütünlüğü içerisinde kutsal gelmesi, onun her bir zerresinin kutsal olmasından ileri gelmez. Uzun kollara, mavi gözlere ve ortalama bir fikriyata sahip olması yüzünden de kutsal değildir. İster bir dük olsun, isterse de bir çöpçü, beni yakalayan ve bana dokunan bunların hiçbirisi değildir.

Bana dokunan, birinin onun gözünü oyduğunda, ruhunun da kendisine zarar verildiği düşüncesiyle tarumar olacağının bilgisidir.

Çocukluktan ölünceye değin işlenmiş cürümlere, çekilen acılara ve tanıklılıklara rağmen cümle insanın kalbinin derinliğinde mağlup edilemez şekilde kötülüğü değil iyiliği bekleyen bir şey vardır.

İyi, kutsalın yegâne kaynağıdır. İyinin ve iyilikle ilişkide olanın dışında bir kutsallık yoktur.

Kalbin her daim iyiliği bekleyen bu çocuksu ve derin tarafı, hak iddia etmez. Küçük çocuğun kendisinden daha büyük bir parça pasta alan ağabeyine kıskançlıkla bakışı ruhun daha yüzeysel bir cüzünden gelmektedir. İşte adalet kelimesinin de ruhun bu iki cüzüyle alakalı olan, birbirinden oldukça farklı iki manası vardır. Yalnız ilkinin önemi vardır.

Ne zamanki insan ruhunun derinliklerinde Hz. İsa'nın da "Bana neden kötülük yapılıyor?" deyip hatırlamadığı çocuksu bir yakarış peyda olursa, orada bir adaletsizlik vardır. Zira, bu yakarış sıklıkla vuku buluyorsa, yalnızca bir kusurun işaretidir. Burada adaletsizlik, izahatın yetersizliğine dayanır.

İşte bu yakarışsa sebep olan darbelere maruz kalanlar, karakterlere ve anlara göre farklı motiflere yenik düşerler. Kimisi bazı anlarda bu yakarıшта bir haz bulur. Çoğunluk da maruz kaldığını inkâr eder. Zira kalbin sırrından içre çınlayan yalnızca sessiz bir yakarıştır.

Benzer gibi gözükmeler de ruhun bu iki hali birbirine komşudur. İkinci hal, birincinin zayıf düşmüş halidir. Bu inkâr sürgit olarak devam ettirilir çünkü o gururu okşar ve aynı zamanda bir hazzı da içerir. Arzularımızın eşyanın gerekliliği ve çevremizde

yaşayan başka insanların varlığı dışında haddû kenarı yoktur. Bu sınırın muhayyel olarak genişletilmesi ise şehvanidir ve dahi hakikatin önümüze koyduğu engelleri unutmak arzusu da vardır. İşbu sebeple insanın hakikatle olan bağıını koparan ve kuklalaştıran harp ve iç savaş gibi karışıklıklar sarhoş edicidir. Yine aynı sebeple, kölelik efendiye hoş gözüktür.

Köleler gibi pek çok darbeye maruz kalanlarda, kalbin kötülüğün bulaştığı ve yakarışlar yükselten veçhesi ölmüş gözüktür. Ama işin aslı öyle değildir. Kalp artık yakaramaz haldedir yalnızca. Boğuk ve kesintisiz bir sızı olmuştur.

Ve fakat yakarışının kuvveti hâlâ sağlam olanlarda da, bu yakarış batında ve zahirde kendini kelimelerle faş edemez. Bu saklılığı, kelimelere tercüme etmek sıklıkla hataya düşer.

İncinmişliğini hissedebilme şansına sahip olanların, az konuşması gerektiğini bilenler olması kaçınılmazdır. Hiçbir şey, örneğin zarif bir dille alaycı şakalar yapan bir yargıcın önünde duran kekemenin mutsuzluğunu görmekten daha berbat olamaz. Zekâ haricinde, insanın kamusal ifade özgürlüğüyle ilgilenebilecek tek melekesi kalbin kötülüğe karşı yakaran cüzünden hâsıl olmaktadır. Ama kendini nasıl ifade edeceğini bilmediğinden, özgürlük de onun için pek az bir şey demektir. İlk olarak halk eğitimi mümkün olan en iyi şekilde bunu ifade ettirebilmek üstüne kurulmalıdır. Ardından fikirlerin kamusal alanda ifade edilebilmesi maksadıyla, zayıf ve beceriksiz yakarışın duyulabileceği, özgürlüklerden ziyade sükûta ve itinaya dayanan bir rejim ihdas edilmelidir. Ve son olarak da karar alma

mercilerine, bu yakarıları duymaya yetkin ve istekli kişileri getirecek bir kurumlar nizamı var olmalıdır.

Yalnızca iktidara gelmekle yahut kendi hükümet gücünü korumakla meşgul partilerin bu yakarıları, kuru gürültüden ayırt edemeyeceği açıktır. Onlar bu gürültünün kendi propagandası için işe yarayıp yaramayacağına göre hareket edeceklerdir. Ve hiçbir durumda da, asıl manayı ayırt edecek müşfik ve kutsi dikkate sahip olamayacaklardır.

Bu durum daha düşük bir seviyede, bütün kamusal hayatın siyasi partiler tarafından tahakküm altına alındığı bir durumda, bir salgın halinde bu partileri taklit eden söz gelimi sendika ve kilise gibi toplumsal organizasyonlar için de geçerlidir.

Açıktır ki, siyasi partiler ve benzeri diğer organizasyonlar zekânın endişesine yabancıdır.

İfade özgürlüğü, bu nevi organizasyonlar tarafından bir propaganda özgürlüğü olarak ele alındığında, insan ruhunun kendini ifade etmeyi hak eden bütün tarafları da bunu gerçekleştirme özgürlüğünden mahrum kalır. Yahut totaliter sistemlere kıyasla anca zerre miskal derecesinde küçük bir önemleri vardır.

Ancak gücün dağılımını siyasi partilerin oyunun düzenlediği demokrasilerde de durum böyledir. Yani biz Fransızların da şu ana kadar demokrasi olarak adlandırdığı durumda. Zira burada biz başka bir alternatif bilmiyoruz. O halde başka bir şey icat etmek durumundayız.

Aynı kıstas, benzer bir şekilde kamu kurumlarına uygulandığında aynı derecede açık sonuçlara yol açabilir.

Kişi, bu kıstası ortaya çıkaran değildir. Acılı olanın yakarışı, ruhunun derinliklerinde tahakkümünü kuran kötülüğün şahsi olmadığını anladığında sürprize uğrar. Kişiye ve arzularına zarar vermek, onları parçalamak için yeterli değildir.

O her daim, acılara gark eden adaletsizlik ile temas duygusuyla fışkırır. Hz. İsa'da da olduğu gibi gayrişahsi bir itirazdır.

Şahsi yakarışlardan da sıklıkla neşet edebilecek olsa da, bu durumların önemi haiz değil, kutsal olana mütevaciz olmadan, istenilen her şey kışkırtılabilir.

Burada kutsal olan, kişiden uzakta ve dahi bir insan-oğlunda gayrişahsi olandır. İnsanda, gayrişahsi olan her şey kutsaldır ve tek başınadır.

Yazarların ve bilim adamlarının, din adamlarının yerini gasp ettiği çağımızda, toplum asla akla dayanmayan gerekçelerle sanatsal ve bilimsel melekelerin kutsal olduğunu kabul etmiştir.

Bu kabul, mutlaklıktan hayli uzak olmasına rağmen ekseriyetle mutlak olarak kabul edilir. Bu mutlaklığa bir neden sunmamız gerektiğinde de, bu melekelerin ortaya koyduklarının insanoğlunun terakkisinin en üstün formlarından olduğu iddia edilecektir.

Sıklıkla söylenen sadece budur. Bu durumda da, bunun ne anlama geldiği ve neyin ortaya koyulduğunu anlamak kolaydır.

Ortaya koyulan yaşama karşıt ve çağımızda oldukça yaygın davranışlar, Blake'in şu korkunç cümlesiyle

kendini açığa serer: “Eyleme geçmeyen arzuları emzirmektense, bir bebeği beşikte boğmak yeğdir.” Yahut da ortaya konulan karşılıksız eylem kavramıdır. Ya da hakikat hariç bütün norm, kriter ve değer türlerini tanıyan bir bilim konulur ortaya.

Gregoryen ilahileri, Roma kiliseleri, İlyada, geometrinin icadı ve bunlarla ta bizim zamanımıza ulaşma arzusundaki varlıklar, terakkinin vesilesi olmamışlardır.

Bilim, sanat, edebiyat ve felsefe yalnızca bu alanlarda başarılı olan kişilerin isimlerini binlerce yıl boyunca yaşatacak şahsi gelişmenin formudur. Ancak bu alemin ondan uçurumlarla ayrılacak kadar çok daha üstünde, şeylerin her birinin ilk nizamıyla durduğu bir başka alem vardır. Orada her şey isimsizdir (kişisizdir).

Tesadüfen başarılı yahut başarısız olan tüm isimler, ister bize ulaşsın, ister ulaşmasın bu isimsizliğe gitmişlerdir. Onların kişiliği kaybolmuştur.

Hakikat ve güzellik işte bu gayrişahsi ve isimsiz alemde yaşar. Kutsal olan o’dur. Öteki yoktur, ki olsa bile bir tablonun ucundaki küçücük bir lekeyi andıran renk zerresinin temsiliyetindedir.

Bilimde kutsal olan, hakikattir. Sanatta kutsal olan, güzelliktir. Hakikat ve güzellik gayrişahsidir ve bütün bunlar şeksiz şüphesizdir.

Eğer bir çocuk para öderken bir hata yaparsa, bu onun kişiliğini damgalar. Eğer kusursuz bir şekilde ilerlerse, onun kişiliği bu eylemden azadedir.

Kusursuzluk, gayrişahsidir. Taşıdığımız kişilikler, bizim hataya ve günaha değgin yanlarımızdır. Tüm mistikler (ehli hallerin) her daim ruhlarının hiçbir yanında “ben” diyen bir yerin kalmayacağı menzile varmayı hedeflemişlerdir.

Fakat, ruhun “biz” diyen yanı çok daha büyük bir tehlike arz eder.

Gayrişahsiliğe geçiş yalnızca nadir bir dikkat ve yalnızlıkla eylenebilir. Bu yalnızlık da sadece maddi değil aynı zamanda manevidir. O, kendini bir “biz”e dahil edip, bir topluluğa addedenlerde asla uygulanamaz.

Bir topluluktaki insan, en aşağı derekelerdeki bir gayrişahsiliğe dahi geçiş imkânına sahip değildir. Bir grup insan topluluğu bir hesap da güdemaz. Zira hesap kendini bir lahza için kendinden gayri ruhların da olduğunu unutan ruhlarda kendini gerçekleştirmek.

Kişi, gayrişahsi olanın karşısındadır ve lakin birinden ötekine doğru geçiş de vardır. Bununla birlikte, topluluğun, gayrişahsiliğe geçişi yoktur. Bu geçidi ortaya çıkarmak için topluluğun, birbirinden ayrı kişilere çözülmesi gereklidir.

Yalnızca bu ahval içinde insan topluluktan ziyade kutsala katılabilir.

Yalnızca topluluk değildir kutsala yabancı olan, lakin topluluk onun fos bir taklidini ortaya çıkarmak suretiyle yolunu şaşırır.

Topluluğa atfedilen kutsallık putperestçedir ve bu her zaman her ülkede işlenen en yaygın cürümdür.

Gözünü yalnızca kişinin terakkisine çeviren de aynı oranda kutsalın anlamını da kaybetmiştir. Bu iki hatadan hangisinin daha kötü olduğunu bilmek zordur. Bunlar çoklukla aynı ruhun içinde farklı oranlarda birleşir. Fakat ikinci hata, birincisinden çok daha az kuvvete ve zamana sahiptir.

Manevi bir bakış açısıyla, Almanya ve Fransa arasında 1940'ta patlak veren savaş barbarlıkla medeniyet, iyiyle kötü arasındaki bir mücadele değil, birinci hatayla ikinci hatanın arasındaki bir mücadeledir. Dolayısıyla birinci hatanın zaferi de şaşırtıcı değildir, zira daha fazla kuvvete sahip olan odur.

Kişinin, topluluğa itaati bir skandal değil; gram kilogram dengesi gibi mekanik olguların düzeni içindeki bir oluş halidir. Kişi kendi terakkisini anlamlandırana kadar, her daim topluluğa itaat halindedir.

Örneğin, eserlerini, kendi kişiliklerinin bir terakkisi olarak gören yazarlar ve sanatçılar hakikatte en çok toplumun isteklerine itaat edenlerdir. Hugo bu “kendilik kültüyle” ve kendi çağının yankısı olmayla uzlaşmakta hiçbir zorluk yaşamamıştır. Wilde, Gide ve sürrealistler gibi örnekler de gayet açıktır. Aynı seviyedeki bilim adamları da modaya mahkûm olmuştur. Bilimin modası, şapka modasından daha kuvvetli hale gelmiştir. Uzmanların toplumsal düşüncesi her biri üstünde hükümler olmuştur.

Kişi, kolektif şeylerin doğası gereği görünene itaat ederken, onunla ilişki kuracak bir doğal hukuk da yoktur. Antik çağların, kişi kavramına saygısı olmadığını söylediğimizde haklıyız. Açıkça görülmektedir ki

onlar, bundan çok daha karmaşık bir mefhum üzerine tefekkür etmişlerdir.

İnsanoğlu topluluktan yalnızca kişi kavramının üstüne çıkan gayrişahsiliğe geçişle kurtulabilir. İşte bu anda, ruhunun bir zerresinde, kolektif olanın hükmünün olmadığı bir satır vardır. Eğer o gayrişahsiliğin iyiliği üzerinde kök salabilirse, yani ondan gerekli kuvveti alabilirse, zorunluluk olarak görülebilse dahi; başka hiçbir topluluğa dayanmaksızın topluluk fikrine karşı çıkabilir.

Zerrenin bütünü belirlediği nice durumlar vardır. Kitle, elbette yalnız bir insandan daha güçlüdür ve lakin bütün kitleler kendilerini işler hale getirebilmek ve eyleme geçebilmek için sadece yalnızlık halindeki ruhların tamamlayıcısı olabileceği temel katkılara ihtiyaç duyar.

Hiç değilse onu işleyen bir hale getirmek için nasıl bir yöntem üzerine çalışacağımızı biliyor olsak, bu bahsedilen ihtiyaç da gayrişahsi olanın, toplumsal olanın üstünde bir konum elde edebilme ihtimalini doğurur.

Gayrişahsi alana müdahil olanların her biri orada bütün insanlığa karşı sorumluluklarla karşılaşır. Kişiyi değil ama onun içinde, bu gayrişahsi alana geçmek için bulunan kırılma ihtimalleri korumak sorumluluğudur bu.

İlk önce ele alınacak olan, insanın kutsal karakterinin çağrısına gösterilecek saygı olmalıdır. Zira böyle bir çağrının var olabilmesi için, onun kendisini duymaya meyyal kişilerce işitilmesi gereklidir.

Bir topluluğa, onu oluşturan her bir birimde ihlâl edilemeyecek şeylerin olduğunu anlatmak faydasızdır. İlkin, topluluk biri değildir, kurgusal olmaksızın da bir varlığı yoktur, dolayısıyla bir toplulukla konuşmak kurgusal bir eylemdir. Dahası, topluluk bir kişi olacak olsaydı da, yalnızca kendine saygı duymaya istekli biri olacaktı.

Kaldı ki, topluluğun kişiyi ezmeye dair meyli en büyük değil ve fakat kişinin topluma teslimiyeti ve onun içinde boğulmasıdır en büyük tehlike. Diğer bir deyişle ilk bahsedilen tehlike, ikincisinin zaferinin görünür sonucundan başkaca bir şey değildir.

Eğer topluma kişinin kutsal olduğunu söylemek faydasız ise, aynı zamanda kişiye de kendisinin kutsal olduğunu söylemek faydasız olacaktır. Kişi, buna inanmaz. Kişi, kutsal hissetmez. Bu hissin önündeki en büyük mâni, kişinin o an kutsal olmayışıdır.

Eğer ki kendi kişiliklerine ona inanabilecekleri bir takım kutsallık duygusu taşıyacak farklı bir müşahedeye sahip olan varsa da, onlar ekseriyetle iki veçhesi olan bir hezeyanın içindedirler.

Onların duyumsadıkları, sahih manasıyla bir kutsallık duygusu değildir. Aksine o toplumsal olanı da üreten gayrısahih bir taklittir. Kişi eğer, kendinin sosyal yargılara uygun olarak toplumsal saygınlığa dahil olduğunu duyumsarsa, kendine aynı toplum içinde bir yer bulacaktır.

Yani, bu onların genelleyebileceklerini sandığı bir hattan neşet etmektedir. Velez ki bu çarpık genelleştir-

me bir umumi harekete öncü olsun, yine de gözlerinde isimsiz insani meselenin gerçekten isimsiz olmayı bırakacağı (şahsileşeceği) kadar bir erdem bulunmaz. Fakat bunu görüp, hesaba katmaları zordur, zira onların kişiyle bir teması kalmamıştır.

İnsanda “kişi” gam içindedir, üşümüştür ve bir sıcak, bir sığınak bulmak için koşmaktadır.

Bu gerçek, onu toplumsal kabulleriyle sımsıkıya sarmış olsa bile insanın birlikte olduğu topluluk tarafından görmezden gelinecektir.

İşbu sebeple bireyci felsefe, halk kitlelerinin içinden değil, saygınlığı ve toplumsal bir kabule haiz olmuş yazarlar arasından çıkmıştır.

Topluluk ile kişi arasındaki ilişki ruhun gayrişahsi tarafının gizemli bir şekilde yeşermesi ve büyümesini engellemeye yatkın yegâne nesnenin bertaraf edilmesi üstüne inşa edilmelidir.

Bunun için, bir yanda mekâna mündemiç her kişinin etrafında zamandan hür olmuş bir istidadı, gayrişahsiliğe en yüksek dikkat derecesiyle geçiş için mümkünatı sağlayacak bir yalnızlık ve sükût var olmalıdır. Aynı zamanda gam içinde olanı, topluluğun içinde boğulmaya zorlamayacak bir sığınak da olmalıdır.

Bu durumda da, modern ve demokratik toplumdan ziyade kötülük yönünde ilerleyebilmek zor gözükmektedir. Özellikle bir modern fabrika, korkunçluğun ulaşabileceği en yüksek sınırdan çok da uzakta değildir. Orada bütün insan evlatları sürgit olarak tacize uğramakta, yabancı bir istenç tarafından yara-

lanmakta ve aynı zamanda ruh da üşümüş, gam ve terk edilmişlik halinde durmaktadır. Oysa ki insana bir sıcak sükût gerekliydi, biz ise ona soğuk bir kar-
gaşayı layık gördük.

Güç gerektiren işler, bir acıya da dayansa asla bir yoz-
laşma değildir. Sanat yahut bilim olmasa da, işçilik bu
ikisiyle mutlak olarak eş değere sahiptir. Zira emek
dikkatin gayrişahsi formuna geçmek için eşit ihtimali
sunar. Watteau’da bir gencin gözlerini oymak ve onu
bir değirmen taşını çekmeye zorlamak bir fabrika zin-
cirine sahip olmaktan yahut buna yeteneği olan küçük
bir oğlanı bir makinenin başında çalıştırmaktan daha
beter bir suç değildir. Yalnızca bu yetenek, resim ya-
pabilmenin aksine ayırt edilebilir değildir.

Fiziksel iş, farklı bir veçheden ele almasına rağmen
sanatla ve bilimle aynı ölçekte nizamı inşa eden son-
suz hikmetin ve evrenin hakikati, doğruluğu ve güzel-
liğiyle irtibat halindedir.

Bu yüzden emeği küçümsemek, tıpkı ayinde yenilen
kuru ekmeği (*fr. hostie*) ayaklar altına almak gibi kut-
sala bir hakaret.

Eğer çalışanlar bunu hissederlerse, yani bir anlamda
kurban olduklarını hissederlerse bir çeşit suçluluk
içinde olurlar ve direnişleri kişi ve hak düşüncesini
doğuracak tamamen bambaşka bir dürtü üzerine olur.
Bu basit anlamıyla bir hak iddia etme olmayacaktır;
bu tıpkı bir genelevde çalışan genç bir kızın umut-
suzluğu ve ürkekliğiyle birlikte, yüreğinin derinlik-
lerinden gelen umut yakarışı gibi tüm varlığın isyanı
olacaktır.

Bu hissiyat işte bu kimseler arasında hep kaimdir ve lakin kendileri için dahi söze dökülememiş ve ayırt edilemez bir haldedir. Onların sözcülüğünü yapan profesyoneller dahi bu hissiyatın anlatımı için yetkin değildirler.

Ne zamanki onlarla kendilerine dair konuşulacak olsa, ekseriyetle maaşlarından bahsedilir. Onlarda, kendilerini ezen yorgunluğun altında hemencecik sayıların kolaylığı ve açıklığına sığınırılar.

Böylelikle pazarlık konusu olan ve şikâyet ettikleri şeyin zorlandıkları gibi fiyat değil ruhlarından başka bir şey olmadığını unuturlar.

Şeytanın, mutsuz bir insanın ruhunu satın almak üzere olduğunu ve birinin bu mutsuza merhamet ederek araya girdiğini, şeytana şunu dediğini hayal edin “O, senin bu fiyatından çok daha onurludur, bence fiyat en az iki katı olmalı.”

İşte işçi hareketi üzerinde sendikalar, partiler ve sol entelektüeller vasıtasıyla oynanan meşum oyun budur.

Aynı pazarlık ruhu 1789’daki insanların tüm dünyaya haykırdığı “hukuk” kavramıyla, pervasızca tüm seslerin merkezine konulmuştur. Her şeyden evvel bu erdemin imhasıdır.

Hukukun bölümlendirilmesi, alışveriş ve nicelik üzerine kuruludur. Onun ticari bir yanı vardır. Hükmün de savunmanın da çağırıcısı yine kendisidir. “Hukuk”un sesi adilane talebi desteklemekle kaim değildir, bu sese kulak verildiğinde görülür ki, güç çok uzakta değil, aksine hemen bu sesin ardında onu denetlemektedir ve güç olmaksızın hukuk kadük kalacaktır.

Aynı kategoriye yerleştirilmiş birbirine yabancı çok sayıda kavram vardır ve bunlar bu sebeple de kaba kuvvetin altındadır.

Lütfun doğaüstü eylemi tarafından gerçekleştirilen terbiye süreci burada ele alındığında, Platon'un dilini kullanmak gerekirse, bunların her biri toplumsal canavarlığın geleneğiyle alakalıdır. İşte bu eylemin teceddüdünden mahrum kalındığında, bunlar yalnızca bu canavarlığın geçici hevesiyle hayatta kalmışlardır.

Hak, kişi ve demokrasi kavramları işte bu tasnifin içindedir. Bernanos demokrasinin, diktatörlere karşı herhangi bir savunması olmadığını gözlemleme cesaretine sahipti. Kişi, doğası itibarıyla topluluğa biat halindedir. Hukuk doğası gereği güce bağımlıdır. Bu hakikati örten yalanlar ve hatalar müthiş derecede tehlikelidir, zira tek başına bu güçten ve korunmadan çıkarılmış olana, yani ruhun ışımasına varmayı engeller.

Ağırlığı olan eşyanın yer çekimine karşı gelebilmesi bitkilerde olduğu gibi güneş enerjisini alıp, onu kendi özünde işleyebilmesiyle mümkündür. Yer çekimi ve ölüm aşamalı olarak ve merhametsizce ışıktan mahrum bitki üstünde hükmünü sürdürür.

Bu yalanlardan biri de, 17. yüzyıl materyalistleri tarafından öne sürülen doğal haklar kavramıdır. Burada gerçekten aydınlanmış, kuvvetli ve Hristiyan ilhamıyla donanmış bir ruh olan Rouesseau'dan değil, Diderot ve Ansiklopedistler'den bahsediyorum.

"Hak" kavramı bize Roma'dan gelir ve Antik Roma'dan gelen her şey gibi, içinden Kıyamet'in dine

hakaret eden ifadelerle konuştuğu, pagan ve vaftiz edilemez kökenlidir. Romalılar da, tıpkı Hitler gibi anlamışlardı ki güç, yalnızca belirli düşüncelerin kisvesine bürünerek etkin olma şansını yakarlar. İşte bu amaca mukabil olarak da “hak” kavramı kullanılır. Kavram burada işini layıkıyla yapar. Modern Almanya, hakları görmezden gelmekle suçlamıştır. Oysa ki onlar bunu kendi proleter milletlerinin taleplerini doyurmak için kullanmıştır. Doğrudur ki, Almanya, kendisinden başka boyun eğilecek bir hukuk tanımamıştır. Antik Roma da öyle...

Hak ve hukuk kavramını bize verdiği için Antik Roma’ya methiyeler düzmek utanç vericidir. Çünkü gerçekten onu incelemek ve beşiğinde neler saklı tuttuğunu görmek istersek, mülkiyetin tamamıyla kullanmak ve suistimal etmek üzerine tanımlandığını görürüz. Ve esasında bu hakların çoğu mülk sahibinin insanlar üstündeki kullanma ve suistimal haklarıydı.

Yunanların hak kavramı yoktur. Onu tarif etmek için kelimeler de ortaya dökmezler. Onlar, adalet kelimesinden razıdırlar.

Antigone’un yazılı olmayan kanunun doğal haklarla karıştırılması da gariptir. Kreon’un gözünde ise Antigone’un söylediklerinin doğal olmakla hiçbir alakası yoktur. O, Antigone’u deli olmakla itham etmiştir.

Burada onu haksız addedecek biz değiliz. Biz ki bu ahval ve şerait içinde onun gibi düşünüyor, konuşuyor ve davranıyoruz. Metne bakarak bunu doğrulayabiliriz.

Antigone Kreon’a der ki; “Zeus değildir insanlara yasa koyan, ne de adalet tanrıçaları buyurmuşlar

insanlara böyle bir yasa.” Kreon, onu emirlerinin adil olduğunu iknaya çalışır, kardeşlerinden birini yüceltmek için diğerlerinin onurunu kırmakla itham eder, çünkü vatanını yıkmaya çalışırken ölenle, onu korurken ölen aynı kefeye konulmuştur. “Ahiret, eşit yasalar talep eder.” der Antigone. Sağduyuyla cevap verir Kreon: “Fakat cesurlar ve hainler arasında eşit olacak bir yasa yoktur.” Antigone bu cevabı saçma bulacaktır: “Öteki dünyada neyin doğru olduğunu kim bilir?”

Kreon burada aklî bir cevap verir: “Ölse bile bir düşman, asla dost değildir.” Ve fakat küçük budala yine cevap verir: “Ben öfkenin değil, aşkın tarafında kalmak için doğdum.”

Kreon, muhakeme gücünü gittikçe arttırarak şöyle söyler: “Git o halde öteki dünyaya, çünkü sevmek gerekliyse, sev aşağıya gidenleri.”

Bu kısım, Antigone’un durduğu yeri göstermek açısından önemlidir. Zira bu küçük kızın itaat ettiği yazılmamış yasa, çok bilinenin aksine hak ve doğruluk kavramından uzaktır. O, Hz. İsa’yı çarmıha iten hudsutsuz ve absürt aşktan başka bir şey değildir.

Öteki dünyanın ulûhiyetiyle dost olan adalet bu aşkın aşka dokunabilir. Hak yahut hukuk ise dokunamaz. Hukukun aşkla ortak bir zemini yoktur.

Hak kavramı Yunan ruhuna olduğu gibi Roma, İbrani yahut Aristotelesçi mirasla karışmamış Hristiyan ilhamına da yabancıdır. Assisili Françesko’nun hak üstüne konuştuğu düşünülemez.

Eğer işitmeye mahir birine “Bana bu yaptığın adil değil” dersek, onun ruhundaki dikkat ve aşk kaynağını sarsıp uyandırabiliriz. Fakat biz “Benim şuna hakkım var....”, “Senin şunu yapmaya hakkın yok...” dersek, gizli bir savaşı ve savaştan bir ruhu uyandırmış oluruz. Toplumsal çatışmaların merkezine yerleşmiş hak kavramı, bu noktada başkaları adına yapılacak her tür iyiliği imkânsız kılar.

Bakışlarımızı hakiki sorun üzerinde tutabilmek, kendimize münhasır kaldığımızda imkânsızdır. Bir pazara yumurtalarını uygun bir fiyata satmaya giden bir köylü pekâlâ “İyi bir fiyat önerilmedikçe yumurtalarımı satmama hakkım var,” diyebilir. Ancak, bir geneleve mahkûm olmuş genç kız hiçbir durumda kendi haklarından bahsedemez. İşte böylesi bir durumda, “hak” kelimesi bu kifayetsizlik nedeniyle kadük hale gelir.

İşbu sebeple, birinci durum için kullandığımız sosyal facia kelimesi hatalı olacaktır, zira o esasen ikinci durum için kullanılmalıdır.

Bağırsaklardan gelen bir inleme addedilmesi gereken bu kelimenin kullanımı hiçbir saflığı yahut işlerliği olmaksızın buruk bir feryat olmaktan öteye geçemez.

Hak kavramı doğal olarak ve kendi sıradanlığında kişi kavramına yol açar, çünkü hak kişisel şeylerle ilintilidir. Bu seviyeye kurulmuştur.

Hak kavramını kişiye ekleyerek, kişi haklarını elde ettiğimizde ve bunu terakki olarak adlandırdığımızda, çok daha ağır bir hata yapmış olurduk. Ezilenlerin haykırışı hukuki hak talep etmenin çıkardığı sesin çok daha uzağındadır.

Kişi kavramı yalnızca toplum onu şişirdiğinde gelişmektedir, yani bu düzende kişinin terakkisi toplumsal bir imtiyazdır. Bu güruha kişi haklarından bahsedilirken bu hakikat söylenmez, onlara söylenen bunun zıttıdır. Bunu tahlil edebilecek kuvvet kalabalığının kendinden menkul değildir, fakat onlar gündelik deneyimin verdiği kesinlik neticesinde bunu hissederler.

Bu onlara nizam kelimesini reddetmek için bir neden sunmaz. İdrakin karardığı çağımızda, herkes için eşit imtiyazlar talep ederken hiçbir zorluk çekmeyiz. Fakat bu saçma ve aşağı bir taleptir, saçmadır zira imtiyaz tanımını itibarıyla eşitsizliktir, düşüktür zira arzulanması istenecek bir şey değildir.

Fakat dil üstünde tekel kurmuş olan hakları ve diğer her şeyi formüle eden insan bir imtiyaz kategorisidir. Onlar, imtiyazın istenecek bir şey olmadığını söylemezler. Bunu düşünmezler bile. Ama bu her daim onların hanesine ahlâksızlık olarak yazılacaktır.

Vazgeçilemez olan ve insanları muhafaza eden pek çok hakikat, onları dile getirebilecek olanların formüle edememesiyle, formüle edebilecek olanların da dile getirememesi sebebiyle açığa serilemezler. Bu kötülüğün şifası da, hakikate dayanan siyasetin en ivedilikle çözülmesi gereken sorunsallarından biridir.

Sallantıda olan toplumlarda, imtiyaz sahipleri ise vicdan azabına sahiptir. Bazısı bunu saklayarak kalabalıklara şöyle seslenir: “Benim imtiyazlara sahip olup, sizin olmamanız münasiptir.” Bir diğeri ise teveccühle şöyle der: “Maliki olduğum imtiyazlardan, sizler için eşit paylar talep ediyorum.”

İlk tutum aşâğılıkçadır. İkincisi ise sağduyudan yoksun. Basittir.

Bu tutumların ikisi de halkı tamamen kendi elinde olmasa da yakınında olduğu yegâne ve sahih iyiliğinden uzaklaştırmak için kötülüğe doğru kamçılar. O hakikatin, güzelliğın, neşenin ve bolluğın kaynağı olan iyiliğe, onu küçümseyenlerden çok daha yakındadır. Ve fakat ona varamadığı ve bu menzile nasıl varılacağını bilemediğı için her şey sonsuz bir uzaklıkta gibidir. Bu durumda ona, onun için konuşarlarda onun nasıl bir elem içinde olduğunu ve nasıl bir iyilik bereketini neredeyse yüklenecek olduğunu bilmekte mahir değildirler. Ve o, yani halk için anlaşılmaq vazgeçilmezdir.

Bedbahtlık kendiliğı gereğı söze dökülemezdir. Bedbahtlar ise kendilerini söze dökerek olan sözlere kavuşmak için sükût içinde bir yakarıştadır. İşbu yakarışım kabul edilmediğı çağlar gelir geçer. Bundan başka zamanlarda ise söze gelen şeyler var olsa da, bu bedbahtlığın yorumlayıcılarının o hale yabancı olmalarından dolayı sözler kifayetsizdir.

Onlar genelde koşulların onları getirdiğı yeryüzünden söze dökmenin uzağına düşerler. Lakin ona yakın olsalar da veyahutta hayatlarının bir döneminde onu içten hissetseler de, ilk fırsatta kendilerini yine bu durumun uzağına atacakları için yabancı kalmışlardır.

Yaşayanın ölümden tiksınmesi gibi, düşünce de bedbahtlıktan tiksınır. Kendini ayrı tutma şansına sahip birinin, bedbaht birine yüksek bir itinayla yaklaşması, bir geyiğın kendini bile isteye bir kurt sürüsüne sunması kadar olasıdır.

İyilik için elzem olan şey, doğada namümkün gözükse de, doğaüstünde her daim mümkündür.

Aristoteles'in yardımıyla bizi ikna etmeye çalıştıklarının aksine doğaüstü iyilik, doğal iyiliğin bir veçhesi değildir. Böyle olsaydı her şey daha açık seçik olabilseydi de, hakikat bu değildir. İnsan varlığının en keskin meseleleri her daim doğaüstü iyilikle kötülük arasındadır.

Bedbahtlara, demokrasi, hak ve kişi gibi vasat kavramları sunmak onları iyiliğe götürmeye mahir değildir ve dahi aksine engellenemez biçimde daha fazla kötülüğe yol açar.

Bu kavramlar cennetten düşmemişlerdir. Havada asılı halde donuklardır ve işte tam da bu sebeple yeryüzüne kök salamazlar.

Yalnızca cennetten düşen o aydınlık, bir ağaca yeryüzüne kök salabilmesi için gerekli olan enerjiyi verir. Burada aslanan ağacın yeryüzüne değil, göğe kök salışıdır.

Yalnız cennetten gelen yeryüzünde hakiki manada bir iz bırakabilir.

Bedbahtları kuvvetlendirmek istiyorsak, onlara göğün ötesinden, cennetten düşen sözleri sunmalıyız. Bunu namümkün görüp geri çekilmemeli. Bedbahtlık ruhu bu mertebeden gelecek her sözü özümsemeye hazırlar. Yani bu konuda eksikliğe düşen talip değil, arz edenlerdir.

Sözleri seçmek için kıstasın ne olduğunu idrak etmek ve onu kullanmak kolaydır. Kötülüğe boğulmuş

bedbahtlar iyilik iştiyakındadır. Onlar için yalnızca safi iyilikten bahseden sözler uygundur. Bunları ayırt etmek de kolaydır. Kötülikle ilintilendirilebilecek şeyleri tasvir eden şeyler safi iyiye yabancısıdır. “Kendi kişiliğini öne sürüyor” dediğimizde, birini kınamış oluruz. Öyleyse kişi, iyiye yabancısıdır. Demokrasinin suistimalinden de bahsedebiliriz. Öyleyse demokrasi de iyiye yabancısıdır. Bir hakka sahip olmak, onun iyi ya da kötü bir şekilde kullanılma olasılığını da içerir. Öyleyse hak da iyiye yabancısıdır. Buna karşın bir yükümlülüğün yerine getirilmesi her ahval ve şerait altında bir iyiliktir. Hakikat, güzellik, adalet ve merhamet de her ahval ve şerait altında bir iyiliktir.

Bedbahtların iştiyakları söz konusuysa, her zaman, her yerde ve de her durumda sadece iyilikten bahseden cümleler ve sözcüklerle kendimizi sınırlamak yeterlidir.

Onlara sözle yapılabilecek iki vazifeden biri budur. Bir diğerk vazife ise, bedbahtlığın hakikatini ifade edebilecek sözleri bulabilmek; her zaman sükût içinde kalan “Niçin bana kötülük yapıyorlar?” yakarışını duyulur kılmaktır.

Bunun içinde ne yetenekli insanlar, büyük şahsiyetler, meşhurlar, ne de genel geçer kullanılan haliyle deha vasfını haiz dâhiler hesaba katılmamalıdır. İlyada şiirinin yazarı Eshilos, Sofokles, Kral Lir’in yazarı Shakespeare, Fedra’nın yazarı Racine gibi, sayıları çok da olmayan en yüksek dehalar hesaba katılmalıdır yalnızca.

Lakin doğanın ya kötü davrandığı ya da bir vasatlıkla donattığı nice insanlar vardır ki, yalnızca Home-

ro, Eshilos, Sofokles, Shakespeare ya da Racine'den değil, Virgille'den, Corneille'den, Hugo'dan daha aşağıda göründükleri halde; bu isimlerin giremediği gayrişahsi iyiliğin krallığında yaşarlar.

Kelimenin tam manasıyla bir köy delisi, hakikate âşık ise onun fısıltıları dahi Aristoteles düşüncesinden çok daha değerlidir. Platon'a, Aristoteles'in hiç olmadığı kadar yakındır. Aristoteles için yetenek sözcüğü uygun düşerken, onun dehası vardır. Bir peri gelip de bahtını Aristoteles'in bahtına benzer bir şekilde değiştirmeyi önerse, o kendine mündemiç hikmetiyle hiç düşünmeden bu teklifi reddedecektir. Yine de burada olan biteni tam olarak bilmez. Ona kimse bir şey söylememiş, hatta aksinin doğru olacağını söylemişlerdir. Ama ona söylemek gerekir. Budalaları, yeteneksiz ya da sıradan yahut vasatın altında yeteneğe sahip olan insanları dehaya sahip oldukları yönünde cesaretlendirmek gerekir. Onları kibre itmekten de çekinmemeli. Hakikat aşkı her daim tevazuya eşlik eder. Hakiki deha, düşünce sathında tevazuun doğaüstü erdeminden başka bir şey değildir.

1789'da önerildiği şekliyle yeteneklilerin çiçek açmasını cesaretlendirmek yerine, müşfik bir saygıyla dehanın büyüyüşünü beslemek gereklidir, zira yalnız gerçek saf kahramanlar, azizler ve dâhiler bedbahtlara yardım edebilir. Yetenekli, zeki, enerji sahibi, karakterli ve güçlü bir enaniyete sahip kişiler ise bu ikisi arasına bir sahne koyup, yardımı engeller. Bu sahneyi devirmeye gerek yoktur ama o dikkati dağıtmayacak bir yere gelene değin yavaşça bir kenara çekilebilmelidir. Bununla birlikte parti ruhuna benzeyen bir

muhtevadaki, bütün kurumlarımızı ve geleneklerimizi tarumar eden topluluğun sahnesi devrilebilir. Ne şahsiyetler ne de partiler hakikatin yahut bedbahtlığın dinleyicisi olmayı kabul ederler.

Hakikat ile bedbahtlık arasında tabii bir ittifak vardır, zira ikisi de sessiz bir çağrı halinde ve ebedi olarak, sükût içinde bizim önümüzde durmaya mecbur edilmişlerdir.

Tıpkı tarladan bir havuç çalmakla itham edilen bir serkeşin kendinden emince karşısına kurulmuş, zarif sorular, yorumlar ve alaylarla oturan bir hâkimin karşısında, tek bir fısıltı dahi çıkaramaması gibi, hakikatte aynı zariflikle düşüncelerini sıralayan bir zekâ karşısında sükût içinde durur.

Dil, sustuğu görünen bir insanda dahi sürekli olarak düşünceleri formüle etmektedir. Zekâ adını verdiğimiz doğal meleke de düşünceler ve dil ile alakalıdır. Dil ilişkilerden bahseder. Ama ilişkiler, zaman içinde açığa serildiğinden çok azı dil tarafından ifade edilir. Dil, eğer karmaşık, muğlak, özensiz ve nizamdan yoksun ise, onu ortaya koyan yahut onu dinleyen ruh da düşünceyi korumak konusunda atalet içindeyse, ilişkilerin gerçek muhtevasından neredeyse tamamen yoksun kalacaktır. Eğer dil tamamıyla açık, özenli, sahih ve düzenli ise ve bir şeyi düşünürken diğer düşüncesini de aklında tutabilecek, bu iki düşünceyle hemhal iken üçüncü bir düşünce üstünde de durabilecek gerçekten mahir bir ruha hitap ediyorsa, dilin ilişkiler konusunda görece bir zenginliği olacaktır. Ama tüm zenginlikler gibi, bu dolaylı zenginlik de, tek arzulanabilir şey olan kemâlât ile kıyaslandığında menfur bir sefalettir.

En iyi durumda dahi, dille çevrelenmiş bir ruh mahpustur. Sözcüklerin aynı anda görünür kılacağı ilişki sayısı ile sınırlanmıştır. O daha fazla ilişkinin tertibini gerektiren düşüncelerin cahilidir; düşünceleri dilin dışında, açık ve kati, onları oluşturan her bir ilişki dile dökülebilir olsa da formüle edilemez haldedir. Yani ruh, ister büyük isterse de küçük bir alana tekabül etsin, kısmi hakikatin içinde hareket eder ve bu alanın dışında olanlara bakabilme takati yoktur.

Eğer ki bu mahpus ruh, kendi tutsaklığından bihaber ise, bir hatanın içinde yaşar. Saniyenin onda biri olacak bir zamanda bunu anlarsa ve ıstırap çekmemek için kendini bu tutsaklığı unutmaya zorlarsa bir yalanın içinde geziniyordur. İşte parlak zekânın insanları bu yalanın içinde doğup, büyüüp ölebilir. Burada, zekâ bir iyilik yahut bir kazanç değildir. Çok zeki ve daha az zeki olan insanlar arasındaki fark, bir hücrede müebbet hapis cezasına çarptırılmış biriyle, daha büyük bir hücrede mahpus olan kişi arasındaki fark gibidir. Yani zekâsından kıvanç duyan insan, hücresinin büyüklüğüyle övünen mahkûmdan farksızdır.

Esaretini duyumsayan ruh, onu hasıraltı etmek ister. Ama yalan karşısında dehşete düşüyorsa, bunu da yapamayacaktır. Bu durum onu daha fazla ıstırapta gark eder. Baygınlık geçirene kadar kendini duvara vurur ve ayıldığında da büyük bir elem ile duvara bakar. Ardından yeniden baygınlık geçirene değin, sonu gelmeksizin ve yeis içinde tekraren dener. Bir gün duvarın öte tarafında uyanacaktır.

Daha ferah bir yerde, hâlâ tutsak olacaksa da ne fark eder? Onda artık bütün duvarları yıkacak sır, o

anahtar vardır. O, artık insanların zekâ ismini verdiği şeyin üstündedir, o hikmetin başladığı yerdedir.

Dilin esaretine girmiş tüm ruh yalnızca düşünceye ehliyetlidir. Tertip olunmuş ilişkilerin çokluğundan dolayı düşünceleri idrak etmeye mazhar olmuş her ruh, en sarîh dilin ifade ettiklerinden daha keskin ve münevver olsalar dahi, çoktan hakikatın içinde yer almaya başlamışlardır. Kesinliğe ve şüpheye düşmeyen bir iman onlara mündemiçtir. Ve en temelde ne kadar zeki olunduğunun yahut içine düşülen hücrenin ne kadar büyük olduğunun bir önemi yoktur. Önem arz eden tek şey, kendi zekâsının sınırlarına geldiğinde, ondan öteye geçebilmesidir. Bir köy delisi de, bir harika çocuk kadar hakikate yakındır. Onları birbirinden ayıran yalnızca bir duvardır. Kendi mahvına varmadan insan hakikate de varamaz. Uzun süren ve utanca dayanan bir sulûk olmaksızın da.

Bedbahtlığı anlamaktan alıkoyan da aynı mânidir. Nasıl ki hakikat, düşünceden farklı bir şeyse, bedbahtlık da ıstıraptan farklı bir şeydir. Bedbahtlık ruhu öğüten bir mekanizmadır, insan orada bir makinenin dişlileri arasına sıkışmış bir işçi gibidir. O kanlı, tarumar olmuş bir şeyden fazlası değildir.

İstırabın derecesi ve doğası insanlara göre farklı bedbahtlıklar doğurur. En çok da en başta sahibi olunan yaşamsal kuvvete ve ıstırap karşısında takınılan tavra bağlıdır.

İnsan düşüncesi, bedbahtlığın hakikatini idrak edemez. Eğer biri bu hakikati idrak ederse, şunu demelidir: “Kontrol edemediğim bir takım farklı durumlara

bağlı olan oyun, hangi an yahut ne olduğu fark etmek-sizin her şeyi, hatta bana dair tüm şeyleri benden alabilir. Bende kaybetmeyeceğim hiçbir şey yoktur. Talih her an beni yıkıp, benim yerime de daha aşağılık ve sefil bir şey koyabilir.”

İşte bunu tüm ruhuyla düşünen, yokluğu da anlamış olur. Bu hal, hakikate geçişin şartını sağlayan, en uç ve bütün zillettir. Bu bir ruh ölümüdür. Bundan dolayı bahtsızlığın bu çıplak terennümü ruhta yaklaşan ölümün beden üzerinde yarattığı ürpertiye doğurur.

Onları (ölüleri) ruhumuzla hatırladığımızda, mezarlığa girdiğimizde, münasip bir şekilde yatağa yerleştirilen bir ölüyü gördüğümüzde takvayla düşünmüş oluruz. Ve lakin bazı ölü bedenlerin meşum ve grotesk bir şekilde, savaş alanına fırlatılmışlığı andıran görüntüleri bizde dehşete sebep olur. Ölüm tüm çıplaklığıyla görüldüğünde, beden ürperir.

Maddi yahut manevi mesafe, bedbahtlığı yalnızca karışık, muğlak ve basit ıstıraptan ayırt edilemeyecek şekilde gösterdiğinde yüce gönüllü ruhlara müşfik bir merhamet ilham olunur. Ama ortaya çıkan durumlar neticesinde bedbahtlık tarumar edici, ruhu malul eden olanca çıplaklığıyla görülürse, geri çekilir ve ürpeririz. Ve bedbahtlar da kendi durumları karşısında aynı ürpertiye duyumsarlar.

Bir kişiyi dinlemek, kendini onun yerine koymaktır. Kendini ruhu bedbahtlık tarafından malul edilmiş, yahut edilme tehlikesine mündemiç birinin yerine koymak ise kendi ruhunu mahvetmek demektir. Bu yaşamaktan mesut bir çocuğun intiharı düşünmesinden

dahi daha zordur. Yani bedbahtlar, esasında dinlenmezler. Onların hali dili kesilmiş ve fakat kendilerine uğrayan bu zilleti de unutmuş kimselerin halinde gibidirler. Dudakları hareket etse de kimse onlara kulak vermez. Onlar da işitilmediklerini bildiklerinden, dili kullanma konusunda hızlıca bir takatsizliğe düşerler.

İşte bu yüzden, hâkimin karşısına çıkmış serkeş de umutsuzluk içindedir. Fısıltılarının arasından sarsıcı ve ruha dokunan sözler dökülecek olsa da, onu ne izleyiciler duyar ne de hakim. O sükût halindeki bir yakarıştır. Ve bedbahtlar da kendi aralarında birbirlerine karşı sağırdır. Her bedbaht, bu ekseri kayıtsızlığın kaygısı altında, yalanlar yahut umursamazlıkla kendine sağırlaşmaya çalışır.

Yalnızca lütfun doğaüstü işleyişi, bir ruha kendi yok oluşundan hakikate ve bedbahtlığa dikkatli olunan bir makama geçişi sağlar. İki durum için de aynı şey geçerlidir. Bu yoğun, saf, aracısız, alicenap ve karşılıksız bir dikkattir. Ve bu dikkat, aşktır.

Adaletin ve hakikatin ruhu birdir, zira bedbahtlık ve hakikat işitilmek için işte bu aynı dikkate ihtiyaç duyarlar. Hakikat ve adaletin ruhu belirli bir dikkat türü olan, saf aşktan başkaca bir şey değildir.

Takdir-i ilahinin ebedi tasarrufuyla, adalet ve hakikatin ruhu bir insana hükmettiğinde, bu kişinin yaptığı her şey güzellikle bezenir.

Güzellik bu dünyanın en yüce sırrıdır. O dikkat celp eden ama bu dikkatin devam etmesi için dürtü sunmayan bir süstür. Güzellik vaatkârdır, ama bir şey

sunmaz. Açlığı depreştirir ama kendini doyurmaya çalışan ruhun bir parçası onda bir gıda bulamaz. Onda yalnızca bakan ruh bir parçası için gıda vardır. Güzellik arzuyu depreştirir lakin kendisinde de arzulanacak bir şey olduğunu karşıya duyumsatır, zira en çok onun değiştirmediklerine ulaşmaya çalışırız. Eğer onun bize sunduğu bu lezzetli kederden çıkış yolunu aramazsak, arzu peyderpey aşka dönüşür. Karşılıksız ve saf dikkatin tohumunu atar.

Bedbahtlık ne denli çirkin ise, onun sarıh anlatımı da sıklıkla o denli güzeldir. Yakın çağlardan dahi verebileceğimiz, *Fedra*, *Kadınlar Okulu*, *Kral Lir*, Villon'un şiirleri, bunlara ilaveten Eshilos ve Sofokles, *İlyada*, Eyüp Kitabı, bazı popüler şiirler; ve dahi İncil'den Hz. İsa'nın Çilesi gibi örnekler vardır. Güzelliğin parıltısı; aşk ve adaletin ruhunun bedbahtlığa bakmayı ve onu olduğu gibi yeniden ortaya koyması için düşünceye yol açan ışığı vasıtasıyla bedbahtlığın üzerine yayılmıştır.

Tarifi nâmümkün olan bir hakikat kırıntısı ne zaman ki dile dökülürse, güzelliğin parıltısı da kelimelerin üstüne yayılır ve bu dile dökülen sözler mülhem oldukları hakikati içermeseler bile onu bulmak iştiyakındaki her ruha destek olacak bir nizamdadır.

Saf aşktan doğan her şey güzelliğin parıltısıyla aydınlanır.

Güzellik, pek çok karman çorman ve hatalı taklidin içine karışmışsa da, insan tefekkürünün hapsediğini bahsettiğimiz o hücrenin içinde her daim hissedilir. Dilsiz bırakılmış hakikat ve adalet de güzellikten

gayrı bir umuda sahip değildir. Onun artık dili yoktur, o konuşmaz ve hiçbir şey söylemez. Ama o çağrısı için sadâyâya sahiptir. O çağırır ve dilsiz kalmış hakikat ve adaleti açığa vurur. Tıpkı karların içinde donup kalmış sahibi başında duran köpeğin kalabalığı çağırın sesi gibidir.

Hakikat, adalet ve güzellik kızkardeşleşmiştir ve mütefektirler. İşte bu üç güzel kelime varken, başkasını aramaya mahal yoktur.

Adalet, insanlara kötülük yapılmaması üzerine kaimdir. Bir insan içinden “Niçin bana kötülük yapıyor?” yakarıyorsa, zaten orada kötülük vukuu bulmuştur. Çoklukla nasıl bir kötülüğe uğradığını, neden başına bunun geldiğini anlatmakta başarısızlığa uğrar. Lakin yakarış hataya düşmez.

“Diğeri benden neden daha fazla aldı?” şeklindeki diğer yakarış ise hak kavramıyla ilintilidir. İşte bu iki yakarışı ayırt etmeli ve ikincisini kanunun, polislerin ve mahkemelerin yardımıyla, mümkün olduğunca ve en az derecede bir kaba kuvvetle susturabilmeliyiz. Bu alanda yetkin zihinleri çıkarabilmek için hukuk fakülteleri yeterlidir.

Fakat, “Niçin bana kötülük yapıyor?” yakarışı bambaşka sorunları ortaya çıkarır, onlar için de hakikat, aşk ve adaletin ruhu vazgeçilmezdir.

Her insanın ruhunda sürekli olarak kötülüğe uğramama niyazı yükselir. *Pater* duası (ç.n “Göklerdeki Babamız”) da, işbu niyazı Tanrı’ya taşır. Lakin Tanrı, yalnız kendisiyle doğrudan ve hakiki olarak geçmiş

ruhun ebedi veçhesini kötülükten muhafaza eder. Ruhun bundan beri yanı ise, kaldı ki Tanrı'yla doğrudan ve hakiki bir irtibata erişebilmiş herhangi bir ruh veçhesi olmamıştır, tamamen insanların istençleri ve talihin durumlarına amadedir.

Yani insanlara kötülük yapılmasının önünde, yine insanlar durur.

Kötülüğe maruz kalmış kişi, yalnızca acı, ağrı yahut ıstırap değil gerçekten de kendindeki kötülüğün tüm dehşetine sirayet etmiştir.

İnsanlar birbirleri arasında iyiliği yayabilecekleri gibi kötülüğü de yayabilirler. Bir insana kötülüğü ona yaltaklanıp, ona refahı ve hazları sunarak aktarabilecek olsak da, insan insana kötülüğü çoklukla ona zarar vererek gerçekleştirir.

Bununla beraber de ebedi hikmet, insanları diğer insanların istençlerinin yahut feleğin çarkının insafına bırakmaz. Bunaltıcı bir yara olarak dışarıdan gelen kötülük iyiliğe olan iştियakı arttırarak, kendiliğinden dermanı da sunar. Yara derine indiğinde, arzulanan iyilik de saf olacaktır. Ruhun “Neden bana kötülük yapıyor?” diye soran veçhesi ilk çocukluk çağlarından beri en pis insanlar için dahi en masum ve derin kısmıdır.

Adaleti muhafaza etmek, insanları cümle kötülükten korumak ilkin onlara gelecek zararları engellemektir. Kötülüğe uğrayan insanlar içinse bu, maddi zararları yok etmek, kurbanları -yara onları tamamendeşmediyse- kendi doğallıklarında iyileşebilecekleri sahih

bir duruma taşımaktır. Veyahut, yaranın tüm ruhunu deştiği kimseler içinse, adalet; onların susuzluğunu dindirmek için kusursuz ve saf iyiliği sunmaktır.

Bazen, susuzluğu gidermek maksadıyla onu oluşturacak zarara yol açmak da bir mecburiyettir. Ceza (terbiye) denilen şey başlı başına budur. İyiliğe, kötülüğü kendi etrafına yaymaya yeltenecek kadar yabancılaşmış olanları iyiliğe yöneltmek için yalnızca onları kötülüğün ezasına bırakmak yeğdir. Onları “Neden bana kötülük yapıyor?” sadâsına ulaştırıp, uyandırana değin kötülükle tanıştırmak elzemdir. İşte suçlu ruhun bu masum veçhesi geliştirilmelidir ki kendi kendisini muhakeme edebilsin, geçmiş günahlar için kendini yargılayıp, mahkûm etmek suretiyle lütfun yardımıyla onları bağışlayabilsin. İşte o zaman ceza yahut terbiye nihayete erer. Kamunun önünde ve olanca ağırbaşlılığıyla tekrar çevresiyle -şehriyle- (fr. cité) kucaklaşır.

Ceza (terbiye) bundan başka bir şey değildir. Bu kucaklaşmayı bütünüyle dışlayan idam cezası bile gerçekte bu esas üzerine kurulu olmalıdır. Ceza, saf iyiliğin iştihakında olmayan insanlarda, bu iştihakı doğurmanın usulüdür; cezalandırma yahut terbiye etme sanatı da, cürüm işleyenler için saf iyiliği ölüm yahut acı yoluyla istettirme sanatıdır.

Lakin bizler, ceza kavramının dahi anlamını kaybettik. Cezanın dayandığı yerin iyiliği doğurmak olduğunu bile idrak edemiyoruz. Yani bizler için, cezalandırma esasında kötülüğü yaymaktan başka bir şey değil. Bu yüzden de asrî toplumlarda cezadan daha gudubet bir şey var ise, bu da bu önleyici adalet kavramıdır.

Önleyici adalet kavramını savaşmanın ve isyan etmenin ana gerekçesi olarak göstermek, hiçbir kimsenin düşünemeyeceği kadar tehlikelidir. Cesareti haiz olmayanların cürümde bulunmasını önlemek için caydırıcılık hâlihazırda elzemdir, ama korkunç olan bugünkü cehaletimiz içerisinde bunu kahramanların ana telakkisi haline getirmektir.

Bugün bir insan terbiye, ceza, kısas ve en cezalandırıcı kapsamında adalet hakkında konuştuğu zaman, esasında yalnızca aşağılık bir intikamdan dem vurmaktadır.

Hız. İsa'nın kendi için kabul ettiği acı ve şiddet dolu vefatının hazinesine öyle az göz önünde bulunduruyoruz ki, onu bu hazineyi kullanmayacağını bildiğimiz indimizdeki en aşağılık insanlar için heba ediyoruz.

Suçlular için en sarıh ceza; ruhunun en derininden mihlanmış bedbahtlar için, susuzluklarını doğaüstü kaynaklarda dindirebilecekleri asıl yardım; diğer herkese biraz refah, çokça güzellik ve onlara kötülük yapacaklara karşı muhafaza, yalanların, propagandanın ve düşüncelerin gürültüsüne kati bir hudut çizmek; hakikatin yeşereceği ve büyüyeceği sükûtu tesis etmektir. İnsanlara yapılması gereken şey budur.

İşte insanlara bunu tesis etmek için yalnızca bu hududun diğer tarafına geçmiş varlıklara güvenebiliriz. Bu varlıkların sayısının fazla olmadığı söylenecektir. Çoğu nadirdir ve sır içindedir, işbu sebeple de hesaba katılamazlar. Safi iyilik ister bir ruha, isterse bir güruha ancak zerre halinde ulaşabilir. "Hardal tohumu, bütün tohumların en küçüğüdür." Persophones de yalnızca

küçücük bir nar tanesi yemişti. Tarlaya gömülmüş bir inci de bize gözükmeyecektir. Tıpkı hamurun içine az miktarda katılan mayayı fark edemeyişimiz gibi.

Ama nasıl ki maya örneğindeki gibi, kimyasal tepkimelerde katalizörler ya da bakteriler varsa, doğru yere ekildikleri takdirde saf iyinin gözle görülemeyecek tohumları da insanın durumlarında aynı etkiyi yapar.

Peki onları olmaları gereken yere nasıl gömebiliriz?

Halka methedilecek, hayran olunacak, umut edilecek, aranacak ve talep edilecek şeyleri işaret etmeye mahir kişiler kalplerinde kati suretle saf iyi, kemâlata ermiş, hakiki, adil ve aşkî olmayan şeyleri istihkar edecek olsalardı, pek çok şey de nihai bir başarıya ermiş olurdu.

Manevi iktidara sahip olanlar da hakiki ve mükemmel saf iyiliği tavsiye etmeyi görev bilselerdi çok daha fazlası mümkün olurdu.

Sözcüklerin kuvvetinden bahsettiğimizde, esasında bir hezeyanın ve hatanın kuvvetinden bahsediyor oluruz. Lakin takdir-i ilahinin etkisiyle, doğruca kurulan öyle kelimeler vardır ki münevver eder ve iyiliğe doğru yükseltirler. Bunlar bizim idrak edemediğimiz ama mutlak bir kâmil hale denk düşen kelimelerdir. Münevver olma erdemi ve yüksek mertebeye doğru çekilme hiçbir tasavvurdan içre değil, bu kelimelerin içindedir. Tasavvurdan içre değildirler, zira onların en doğru kullanımı onları hiçbir tasavvurla uyuşturmamaktır. Onların açığa serdikleri, idrak için münasip değildir.

Tanrı ve hakikat işte böyle kelimelerdendir. Adalet, aşk ve iyilik de öyle.

Bu kelimelerin istihdamı tehlikedir, ateşten bir gömlektir. Zira onları meşru bir zeminde kullanabilmek için, hiçbir insani tasavvura mahkûm etmemek ve dahi doğrudan onların nurundan mülhem eylem ve tasavvurla ilintilendirmek gerekir. Aksi halde bu kelimeler de, herkes tarafından diğerleri gibi bir yalan olarak idrak edilir.

Bunlar elverişsiz tarîklerdir. Hak, demokrasi ve kişi kavramı çok daha konforludur. İşbu sebeple, devlet görevinde bulunan kişiler için -iyi niyetli olsalar dahi- bu konforlu kelimeler çok daha tercih edilebilir vaziyettedir.

Devlet görevlilerinin insanlara iyilik yapabilme ihtimalinden gayrı bir anlamı yoktur, bu vazifeyi tüm iyi niyetleriyle üstlenenler de, onu çağdaşlarına yaymak isterler. Lakin ekseriyetle onu önce kendilerinin cüzi bir ücretle elde edebileceklerini düşünerek yanlış düşerler.

Hak, demokrasi, kişi gibi vasat sözcüklerin, kendi mahalleri içerisinde kullanılabilirliği vardır. Bütün kurumların izlediği ve onlara bir nevi geleceği yansıtan ilham ise başka bir dili talep eder.

Kişinin topluluğa boyun eğişi, esasında terazide gramın kilograma boyun eğişi gibidir. Fakat öyle bir terazi vardır ki, kilogram grama teslim olur. Bir kolun diğerinden çok daha uzun olabilmesi bu durum için yeterlidir. Denge kanunu ağırlıkların eşitsizliğine kolayca galebe çalacaktır. Fakat bu ikisi arasında, işbu denge kanunun kristalize ettiği bir durum olmadan, hafif olan, ağır olana galebe çalamaz.

Aynı şekilde kişinin topluluğa karşı muhafazası yahut demokrasinin garanti altına alınması gayrişahsi ve hiçbir siyasi form ile ilişkisi olmayan üstün iyiliğin toplumsal hayata dağılmasıyla mümkündür.

Zat kavramı doğru bir şekilde çoğunlukla Tanrı'ya nispetle kullanılır. Fakat Hz. İsa'nın insanlara Tanrı'ya bir kemâlat örneği olarak sunduğu geçiş esnasında, o bir kişi tahayyülünden değil, gayrişahsi bir gereklilikten bahseder: “Güneşi iyinin ve kötünün üzerine doğuran, yağmuru haklının ve haksızın üzerine yağdıran göklerdeki babanızın oğulları olun.”

Kâinatın bu gayrişahsi ve ilahi emri bizim için hakikat, güzelliğin ve adaletin tahayyülüdür. Ölüme razı olan insanlar için bundan daha aşağı derekeler ilham vermeye layık değildir.

Hakkı, kişileri, demokratik özgürlükleri korumakla mükellef olan kurumların da ötesinde, ruhları adaletsizlik, yalan ve çirkinlik tahakkümünde bozguna uğratan her şeyi fark edip, onları tedavülden kaldıracak kurumların icat edilmesi elzemdir.

Onları icat etmeliyiz, zira onlar bilinmiyor olsalar da, varlıklarının bizim için elzem olduğundan şüphe etmek imkânsızdır.

KİŞİ VE KUTSAL

SIMONE WEIL

Simone Weil'in felsefesi ve fikir dağarcığını ortaya çıkaran eşsiz üslubu, zihin açıcı olmaktan da ziyade, bir manevi sohbeti dinliyormuş, hikmetli bir bilgenin dizinin dibinde tecrübelerine kulak misafiri oluyormuş hissini veriyor. Ne anlatırsa anlatsın, anlattığının Türkçenin havsalasına ve ruhuna denk düşen bir yanı olması hasebiyle, çevrilen metinlerin makus talihi olabilecek mana kayıplarına uğramıyor, aksine Türkçeden içre pekişiyor.

Bizim düşünce havzamızın dostu olmuş Weil'i yaşadığı çağın felsefi temayülünün ve dünyasının oldukça dışında, aykırı denebilecek bir yerde durmasından ötürü Batı felsefesi tarihi içinde bir yere oturtmak da oldukça zor. Bu büyük zihni hakıyla tanımak ise bizler için bir ödev niteliğinde.

K E T E B	KİŞİ VE KUTSAL SIMONE WEIL	 9 786057 949257
KİTAP NO 111	DİZİ ADI DÜŞÜNCE	18 TL